

සිහ සූත්‍රය

(අං.නි. II, වතුක්ක නිපාත, 66 පිට)

සිංහයකුගේ ගර්ජනාව උපමා කර ගනිමින් දේශිත මෙම සූත්‍රය අංගුත්තර නිකායේ වතුක්ක නිපාතයෙහි ඇතුළත් වන්නකි. මෙම සූත්‍රයෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ලොව දේශනා කළ ධර්මයෙහි පවත්නා ගාමිභිරත්වයත් සුවිශේෂත්වයත් විස්තර කෙරේ. සිංහයකුගේ වර්ශාව විස්තර කොට එය උපමා වශයෙන් තබා බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ධර්මය ශ්‍රවණය කිරීමෙන් දීර්ඝායුෂ්ක දෙවියන් තුළ හටගන්නා ආකල්පය මෙහිලා පැහැදිලි කොට ඇත.

වනයෙහි වෙසෙන සතුන් අතරින් රජු වශයෙන් සැලකෙන සිංහයා පස්වරුවෙහි තමන් සිටින තැනින් නැගිට එළියට බසියි. ඉන්පසු අවට සිව්දෙස මැනැවින් පරික්ෂා කොට බලයි. මෙලෙස හාත්පස බලා තුන් වරක් සිංහනාද කොට ගොදුරු පිණිස නික්මෙයි. සිංහයාගේ මෙම ගර්ජනාව අසන වනයෙහි අනෙක් සත්තු බියට සන්ත්‍රාසයට පත්ව ඇතින් ඇතට දිව යති. බෙනවල වෙසෙන සත්තු එම බෙනයන්හි තව තවත් ඇතුළට රිංගති. ජලයෙහි වෙසෙත් මත්ෂ්‍යයන් ආදී සත්තු ජලයෙහි තව තවත් යටට වදිති. වනයෙහි ගොඩබිම වෙසෙන සත්තු තව තවත් වචනයෙහි ඇතට පලා යති.

එපමණක් නොව රජවාසලෙහි වෙසෙන දළ ඇත්තු පවා මෙම ගර්ජනාව ඇසුවහොත් තමන් බැඳ තිබෙන තියුණු රැහැන් සිඳි බිඳ දමා හිස් ලූ ලූ අත දිව යති. වන සතුන් අතර නායකයා ලෙස සැලකෙන සිංහයාගේ මෙබඳු මහේශ්‍වරයා බවක් පවතී. දළ ඇතුන් සහිත සියලු වනසතුන් සිංහයාගේ නාදයට කෙතරම් බියක් පවතී ද යන්න මෙමගින් පැහැදිලි වේ.

මෙපරිද්දෙන් යම් කලෙක් අර්භත් වූ සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ ලොව පහළ වී 'සක්කාය මේ ය, සක්කාය සමුදය මේ ය, සක්කාය නිරෝධය මේ ය, සක්කාය නිරෝධ ගාමිනී මාවත මේ ය' යනුවෙන් ප්‍රකාශ කරති. 'සක්කාය' යනු සත්ත්ව ජීවිතය සම්බන්ධ සියලු අත්දැකීම්හි යථා ස්වභාවයයි. එනම් පංචුපාදානස්කන්ධයයි. වෙනත් ලෙසකින් කියතොත් සත්ත්වයා අත්විඳින දුක් සමුදායයි. ඒ අනුව සක්කාය යනු 'පංචුපාදානස්කන්ධයට' නැතහොත් 'දුකට' කියන නමකි. පංචුපාදානස්කන්ධය විස්තර කරමින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දුකත් දුකට හේතුවත් දුක නැති කිරීමත් දුක නැති කිරීමේ මාවතත් යන වතුරාර්ය සත්‍යය ලොවට පහදා දෙති. මෙලෙස වතුරාර්ය සත්‍ය සංඛ්‍යාත ධර්මය ලොවට දේශනා කිරීම සිංහනාදයක් බඳු වූවකි.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ලොවට ධර්මදේශනා කිරීම ආරම්භ කරමින් දෙසූ පළමු දේශනාව වූ ධම්මචක්ක සූත්‍රයේ දී දුක විස්තර කරමින් 'ඉපදීම, මහලුවීම, ලෙඩවීම, මරණය ...' ආදී කරුණු දක්වා ඒ සියල්ල කැටිකොට '**සංඛිත්තේන පංචුපාදානස්කන්ධා දුක්ඛා**' යනුවෙන් 'පංචුපාදානස්කන්ධය දුක්' වශයෙන් පැහැදිලි කළහ. එනම් අවිද්‍යා සහගතව හටගන්නා රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන ස්කන්ධ පංචකය '**මම ය, මගේ ය, මගේ ආත්මය ය**' වශයෙන් ගැනීමෙන් දුක හටගනී. ඇස, කන, නාසය, දිව, කය, මන යන ඉන්ද්‍රිය හය ඔස්සේ රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, පොට්ඨබ්බ, ධම්ම යන අරමුණු ගැනීමේ දී ඒවා නිත්‍ය, සැප, සුභ, ආත්ම වශයෙන් අවිද්‍යා සහගතව ගැනීම නිසා සියලු දුක් සමුදාය හටගනී. යමකු තම ජීවිතයේ කිසියම් අත්දැකීමක් ලැබීම යනු ඉහත දුක්වූ පරිදි ඇස ආදී ඉන්ද්‍රිය ඔස්සේ රූපාදි අරමුණු ගැනීමයි. මෙම අත්දැකීම්හි ස්වභාවය නම් එය පෙර නොතිබී හටගෙන ඉතිරි නැතිව නිරුද්ධවීමයි (*අභුඤා සම්භුතං භුඤා න භවිස්සති*). හේතු ඇති විට ඇස් ආදී ඉන්ද්‍රිය ඔස්සේ රූපාදිය පිළිබඳ අද්දැකීම් ලැබෙන (*අස්මිං සති ඉදං භෝති*) අතර හේතු වෙන් වීමෙන් එම අද්දැකීම් ඉතිරි නැතිව නිරුද්ධ (*අස්මිං අසති ඉදං න භෝති*) වේ. එනම් හේතු ඇති වීමෙන් අද්දැකීම් ලැබෙන (*ඉමස්ස උප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජති*) අතර හේතු නැති වීමෙන් අද්දැකීම් නිරුද්ධ (*ඉමස්ස නිරෝධා ඉදං නිරුජ්ඣති*) වේ.

ඇස ආදී ඉන්ද්‍රියයකින් අරමුණක් ලැබීමේ දී රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන ස්කන්ධ පංචකය එකට ම හටගන්නා අතර මොහොතකින් එම පහ ඉතිරි නැතිව එකට ම නිරුද්ධ වේ.

එහෙත් අප තුළ පවත්වා අවිද්‍යාව හේතුවෙන් මෙම නිරුද්ධ වූ අතීතය ස්ථිරව නිත්‍ය වශයෙන් ඇති දෙයක් සේ ගෙන ඒ තුළ සිත පවත්වයි. සංසාරගත සත්ත්වයා ඔසවා ගෙන සිටිටා මහා බර මෙයයි. තමා අතීතයේ ලද අද්දැකීම් පිළිබඳ නැවත සිතීමේ දී අතීත සිද්ධිය අරමුණු කොට වර්තමානයේ ද හටගන්නේ පංචුපාදානස්කන්ධයක් බව නොදන්නාකමින් එම අද්දැකීම්වලින් දුක් සැප අත්විඳී. සිහිය, දැනුම හා නුවණ නැති සිතක ස්වභාවය නිරුද්ධ වූ අතීතය ඇති දෙයක් සේ ගැනීමයි. දුක හටගන්නේ මෙම අනවබෝධය නිසයි. මෙබඳු තත්ත්වයක් මත රූපාදි ස්කන්ධ පංචකය හතරාකාරය බැගින් අවිද්‍යා සහගතව විතර්කනය කරයි. එනම්,

- රූපං අත්තනෝ සමනුපස්සති (රූපය ආත්ම වශයෙන් සලකයි).
- රූපවන්තං වා අත්තානං (ආත්මය රූප සහිත වූවක් ලෙස හෝ සලකයි).
- අත්තනී වා රූපං (ආත්මය තුළ රූපය ඇතැයි කියා හෝ සලකයි)
- රූපස්මිං වා අත්තානං (රූපය තුළ ආත්මය ඇතැයි කියා හෝ සලකයි)

රූපය පිළිබඳව මෙලෙස සිතන ආකාරයෙන් වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ පිළිබඳව ද මෙලෙස වරදවා තේරුම් ගැනීම නිසා තමා දකින, අසන, ගඳ සුවඳ විඳින, රස විඳින, පහස ලබන, සිතන දෑ නිත්‍ය, සුභ, සැප ආත්ම වශයෙන් සලකා ඒ තුළ ප්‍රමාදයට පත් වේ. සත්ත්ව සන්නාගත දුක හටගන්නේ මේ අයුරිනි. ‘සක්කාය’ යනු ස්කන්ධ පංචකයට කියන නමකි. ‘සක්කාය දිට්ඨි’ යනු එම ස්කන්ධ පංචකයට උපාදාන කොට ගැනීමයි. දුක යනුවෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විස්තර කළේ මෙම යථාර්ථයයි. යමෙක් මෙය දුක වශයෙන් මැනැවින් තේරුම් ගත්තේ ද එපමණට ඔහු දුකට හේතුව වූ තෘෂ්ණාව තේරුම් ගත්තේ වේ. දුක හා දුකට හේතුව යමෙක් මැනැවින් තේරුම් ගත්තේ ද එපමණට තෘෂ්ණාවෙන් දුරු ව දුක් බි නිරෝධය ඇසුරු කළේ වේ. එපමණට ඔහු දුක් බි නිරෝධගාමිනී පටිපදාව වූ ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයේ ගමන් කළේ ද වේ. මෙලෙස වතුරාර්ය සත්‍යය ම ක්‍රමයෙන් අනුගමනය කළේ වේ.

මෙම අවබෝධයත් සමඟ තමාගේ සමස්ත ජීවිතය පිළිබඳව මනා අවබෝධයක් ලබා දුකෙහි හටගැනීම හා නිරෝධය පිළිබඳ පැහැදිලි අවබෝධයක් ඇති කර ගනී. ඒ අනුව ජරා, මරණයන්ට හේතුව උපත (ජාති) බවත් උපතට හේතුව කර්ම සකස් කර ගැනීම (භවය) බවත් භවයට හේතුව උපාදාන බවත් උපාදානයන්ට හේතුව තෘෂ්ණාව බවත් තෘෂ්ණාවට හේතුව වේදනා බවත් වේදනාවට හේතුව ස්පර්ශය බවත් ස්පර්ශයට හේතුව ආයතන හය (සළායතන) බවත් සළායතනයන්ට හේතුව නාමරූප බවත් නාමරූපයන්ට හේතුව විඤ්ඤාණය බවත් විඤ්ඤාණයට හේතුව චේතනා (සංඛාර) බවත් සංඛාරයන්ට හේතුව අවිද්‍යාව බවත් වශයෙන් පටිච්චසමුප්පාදය පිළිබඳ මනා අවබෝධයක් ඇති වේ. ඇස්, කන් ආදි ඉන්ද්‍රියයන්ට රූප, ශබ්දාදිය ලැබීමේ දී ඒවා කලින් තිබූ දේ ලෙසත් අත්දැකීමෙන් පසු ඉතිරි වන ලෙසත් වශයෙන් වරදවා ගත හොත් ජරා, මරණයන්ගෙන් වන දුක් තමා වෙත සමීප වේ. යමෙකු තම ජීවිතයේ දුකින් නිදහස් වීමට අපේක්ෂා කරන්නේ නම් ඉහත දැක්වී වරදවා තේරුම් ගැනීම නම් වූ අවිද්‍යාව දුරු කළ යුතු වේ. තමා ලබන සියලු අද්දැකීම් පෙර නොතිබී හටගෙන ඉතිරි නැතිව නිරුද්ධ වන ස්වභාවයෙන් යුක්ත වූවක් බවට තම සිහිය හා නුවණ යළි යළිත් පුහුණු කළ යුතු වේ. මෙමගින් අවිද්‍යාව ක්‍රමයෙන් දුරුවන අතර එපමණට අවිද්‍යා සහගත සංඛාර, විඤ්ඤාණ, නාමරූප, සළායතන, එස්ස, වේදනා දුරුවන අතර ක්‍රමයෙන් තෘෂ්ණා, උපාදාන, භව, ජාති, ජරාමරණයන්ගෙන් නිදහස් වීමට ද අවකාශ සැලසේ.

මෙහිලා දුකින් නිදහස් වීමේ ඒකායන මාවත වශයෙන් තථාගතයන් වහන්සේ පනවා වදාලේ සතර සතිපට්ඨානයයි. එනම්,

- 1. කයෙහි කය අනුව සිහියෙන් හා නුවණින් බැලීම නම් වූ කායානුපස්සනාව
- 2. වේදනාවන්හි වේදනා අනුව සිහිනුවණින් බැලීම නම් වූ වේදනානුපස්සනාව
- 3. සිතෙහි සිත අනුව සිහි නුවණින් බැලීම නම් වූ චිත්තානුපස්සනාව
- 4. සිතිවිලි හෙවත් ධර්මයන් අනුව සිහිනුවණින් බැලීම නම් වූ ධම්මානුපස්සනාව

මෙලෙස කාය, වේදනා, චිත්ත, ධම්ම යන සතර තැන්හි සිහිය හා වැඩු පමණට රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන ස්කන්ධ පංචකය පිළිබඳ යථා ස්වභාවය අවබෝධ වී දුකින් නිදහස්වීමට අවස්ථාව උදාවේ.

මෙලෙස පටිච්ච සමුප්පාදය පදනම් ව අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනාත්ම යන ත්‍රිලක්ෂණය අනුව සක්කාය නම් වූ පංචුපාදානස්කන්ධය අරභයා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දේශනා කරන කල්හි දීර්ඝායුෂ්ක දෙව්වරුන්, බ්‍රහ්මවරුන් බියට තැකී ගැනීමට පත්වන බව සඳහන් වේ. ශ්‍රී සද්ධර්මයෙහි පවත්නා සුවිශේෂත්වය වන්නේ දුකින් නිදහස්වීමට මග පෙන්වන මෙම විමුක්ති මාර්ගයයි. බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළ කම්මස්සකතා සම්මා දිට්ඨිය පදනම්ව වදාළ ස්වර්ග මාර්ගය හෙවත් සුගතිගාමීවීමේ මග වෙතත් ආගමික ශාස්තෘවරුන් ද දේශනා කරන ලද්දක් බැවින් එය බුදුදහමේ සුවිශේෂත්වය හෝ අනන්‍යතාව ප්‍රකාශ කරන්නක් නොවේ. බුදුදහමේ සුවිශේෂත්වය විදහා දැක්වෙන්නේ හේතුඵල න්‍යාය, ඉදප්පච්චතාව, ආර්ය න්‍යාය ආදී නම්වලින් දැක්වෙන ‘පටිච්ච සමුප්පාදය’ පාදක කර ගනිමින් දේශිත චතුරාර්ය සත්‍ය දේශනයයි. මෙමගින් දුකින් නිදහස් වීමේ පැහැදිලි මාවත විස්තර කර තිබේ. මෙබඳු දුර්ලභ බුද්ධෝත්පාද කාලයක උපත ලද සත්පුරුෂ නුවණැති මනුෂ්‍යයන්ගේ ප්‍රධාන ජීවිත අභිලාශය විය යුත්තේ මෙම දහම් හැකිතාක් දුරට ශ්‍රවණය කොට ශ්‍රැතමය ප්‍රඥාවක් එය හැකිතාක් දුරට නිතර නුවණින් මෙනෙහි කරමින් චිත්තාමය ප්‍රඥාවක් සමථ විදර්ශනා වශයෙන් සිත වඩමින් එම දැනුම ස්ථාවර කරමින් භාවනාමය ප්‍රඥාවක් සම්පූර්ණ කර ගැනීමයි. එහි අවසාන ප්‍රතිඵලය වන්නේ තම සිහිය (සතිය) හා නුවණ (ප්‍රඥාව) දියුණුවට පත්වීමයි. එපමණට සද්ධා, චිරිය, සති, සමාධි, පඤ්ඤා යන ඉන්ද්‍රිය ධර්ම වර්ධනය වෙමින් ඇස්, කන් ආදී තම ඉන්ද්‍රිය (හෙවත් ආයතන) දියුණු කියුණු වීමයි. අවිද්‍යාව දුරුවන ලෙසත් ප්‍රඥාව වැඩෙන ලෙසත් සිත භාවිත කළ පමණට තම ඉන්ද්‍රිය දියුණු වී තමා අසන, දකින දේ තුළින් තමා වෙත පැමිණෙන දුක් ක්‍රමයෙන් වැය වී යයි. එපමණට තම ආධ්‍යාත්මික සතුට සැනසුම වර්ධනය වේ. තමා ලද දුර්ලභ මිනිසක් හවයෙන් හා දුර්ලභ බුද්ධෝත්පාදයෙන් ප්‍රතිඵල නෙලා ගත්තා වන්නේ එවිටයි.

‘යදා බුද්ධෝ අභිඤ්ඤාය ධම්මචක්කං පවත්තයි,
 සදේවකස්ස ලෝකස්ස සභා අප්පටිපුග්ගලෝ.’
 ‘සක්කාර්යඤ්ච නිරෝධඤ්ච සක්කායස්ස ච සම්භවයං,
 අරියං චට්ඨංගිකං මග්ගං දුක්ඛපසමගාමිනං.’

අසමසම වූ ශාස්තෘ වූ බුදුරජාණන් වහන්සේ යම් කලෙක චතුරාර්ය සත්‍යාවබෝධය කොට සක්කාය (පංචස්කන්ධය) පිළිබඳවත් එහි සමුදයත් නිරෝධයත් පංචුපාදානස්කන්ධ නිරෝධ කිරීමේ මාවත වූ ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයත් ලොවට දේශනා කරත් ද

‘යේපි දීසායුකා දේවා වණ්ණවන්තෝ යසස්සිනෝ,
හීනා සන්තාසමාපාදං සීහස්සවිතරේ මීගා.’
‘අවිච්චන්තා සක්කායං අනිච්චා කිර හෝ මයං,
සුඤ්ඤා අරහතෝ වාකායං විප්පමුත්තස්ස තාදිනෝ’ති.’

තාදී ගුණයෙන් යුතු කෙලෙසුන්ගෙන් මිදුණු ඒ අර්හත් වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ධර්මය අසා “භවත්ති, අපි සක්කාය නම් වූ පංචුපාදානස්කන්ධය ඉක්මවා නොගියාහු ලොව අනිත්‍යයහ යැ”යි කියා ඒ වර්ණවත් කීර්තිමත් දීර්ඝායුෂ්ක දෙව්වරු බිය පත් වූවාහු සිංහයාට බිය වූ මුවන් මෙකන් සන්ත්‍රාසයට පත් වූහ.

දෙවියන් මරුන් බඹුන් සහිත තුන් ලොව කම්පා කොට තුන් ලොවට අමා මිහිරක් වූ මුලු තුන් ලොව මෙෙහි - ප්‍රඥා නමැති වර්ණාවෙන් නැහැවූ ශ්‍රී සද්ධර්මයෙන් අප ජීවිතයට ද පළ නෙලා ගත හැකි වන්නේ මෙම ගමිහිර වූ අර්ථ සහිත වූ ධර්මය ශ්‍රවණය කළ පමණටයි. ඒ සඳහා අප්‍රමාදීව කල්‍යාණ මිත්‍ර ආශ්‍රය, සද්ධර්ම ශ්‍රවණය, යෝනිසෝ මනසිකාර නමැති ධර්මයන්ගෙන් උපකාර ලබමින් ශීල, සමාධි, ප්‍රඥා නමැති ත්‍රිවිධ ශික්ෂාවෙහි නොපමාව නියැලීමට අදිටන් කර ගනිමු. ඒ සඳහා පටිච්චසමුප්පාදය පදනම් කොට ගත් ස්කන්ධපංචකයේ අනිත්‍යතාව පිළිබඳ පැහැදිලි අවබෝධයක් ආරම්භයේ දී ම ඇති ගැනීම අත්‍යවශ්‍ය වේ.

තෙරුවන් සරණයි !

සියලු සත්ත්වයෝ සුවපත් වෙත් වා !

{පැසදිනා හි ලොස් ඇන්ජලිස් බෞද්ධ විහාරය - ධර්මචාරිකා වැඩසටහන
(බු.ව. 2560 පොසොන්) 5/27/2016}

(දායකත්වය :- දොන් ධර්මසේන මහත්මා සහ දුදරුවන්)